

ДОСВІД КАНАДИ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В СПОРТІ

Олеся Шевчук, Ірина Когут, Вікторія Маринич

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Інклюзивність сьогодні є необхідністю, однак ще залишається справжнім викликом у спорті. З огляду на важливу роль тренерів у формуванні інклюзивного спортивного середовища наша стаття дозволяє аналізувати канадський досвід у розробленні організаційно-методичного забезпечення як засобу їх навчання з питань інклюзивності та складової частини інформаційно-освітнього простору у їх підготовці. *Мета.* Наративний огляд та систематизація належних прикладів організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади задля створення відкритого інформаційно-освітнього простору в підготовці тренерів України. *Методи.* Аналіз та систематизація джерел літератури, індукція та дедукція, методи системного та логічного аналізу, синтез та узагальнення. *Результати.* Перша частина дослідження містить наративний огляд організаційних передумов та методичного оснащення для підготовки тренерів у Канаді в контексті інклюзії, систематизацію та оцінку належних наявних підходів. Характерною рисою організаційної основи імплементації інклюзивності в спорті Канади є взаємодія та співпраця різних організацій, які об'єднуються в альянси задля координації зусиль, обміну ресурсами й досвідом та, як один із результатів їх спільної дії, розроблення науково обґрунтованих методичних ресурсів, серед яких преважують навчально-та інструктивно-методичні матеріали, для підготовки фахівців у спортивному секторі. На прикладі досвіду Канади друга частина дослідження підкреслює значення широкомасштабних освітніх мереж, співпраці та розбудові знань через дистанційний доступ до ресурсів, цифрових навчальних матеріалів та актуальних досліджень. Заслужують на увагу переваги відкритих освітніх ресурсів. Водночас у статті вказується на застереження, пов'язані з виключним доступом до певних ресурсів для членів Асоціації тренерів Канади та можливими фінансовими обмеженнями, що важливо враховувати під час адаптації підходів. *Висновки.* Компендіум канадського досвіду має потенціал бути самостійним методичним ресурсом у навчанні фахівців щодо інклюзії в спорті, а комплексні результати дослідження можуть слугувати основою для розроблення та вдосконалення вітчизняної системи імплементації інклюзивних підходів та створення інклюзивного спортивного середовища в Україні шляхом навчання тренерів із використанням відповідного організаційно-методичного забезпечення та за сприяння відкритості інформаційно-освітнього простору їх підготовки.

Ключові слова: інклюзія, спорт, організаційне забезпечення, методичне забезпечення, інформаційний освітній ресурс.

Olesia Shevchuk, Iryna Kohut, Viktoriia Marynych

CANADA'S EXPERIENCE OF ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT FOR INCLUSIVITY IN SPORTS

Abstract. Inclusivity is now a necessity, which yet remains a significant challenge in sports. Considering the crucial role of coaches in creating an inclusive sports environment, the present article examines the Canadian experience in developing organizational and methodological support as a means of training them on inclusivity issues and as a component of the informational and educational space in their preparation. *Objective.* A narrative review and systematization of relevant examples of organizational and methodological support for inclusivity in sports for Canadian coaches to create an open informational and educational space in training Ukrainian coaches. *Methods.* The data analysis and systematization of references, induction, deduction, comparison and contrast, system and logical analysis methods, synthesis, and generalization. *Results.* The first part of the study includes a narrative review of organizational prerequisites and methodological tools for training coaches in Canada in the context of inclusivity, systematizing and evaluating the relevant existing approaches. A distinctive feature of the organizational foundation for implementing inclusivity in Canadian sports is the interaction and collaboration among various organizations, which form alliances for the coordination of efforts, resource sharing, and experience exchange. One of the outcomes of their collaboration is the development of scientifically based methodological resources, predominantly educational and instructional materials, for training professionals in the sports sector. Drawing on Canada's experience, the second part of the study highlights the importance of large-scale educational networks, collaboration, and knowledge building via remote access to resources, digital learning materials, and current research. The advantages of open educational resources are noteworthy. At the same

Вступ. Інклюзивність сьогодні є необхідністю, однак її забезпечення в різних сферах життя і досі залишається справжнім викликом. Спорт у цьому аспекті не відзначається винятковістю [1]. З огляду на те, що тренери можуть виступати агентами змін і безпосередньо впливати на те, щоб інклюзивна філософія та політика стала реальністю у їх команді, їх інклюзивна компетентність та пов'язане з цим навчання відіграють важливу роль у сприянні створенню інклюзивного спортивного середовища. Однак у сучасному світі вимагається постійна адаптація освітніх систем до зростаючих викликів навчання та педагогічної підтримки. Здобутки в галузі інформаційних технологій дозволяють досягати нових рівнів у професійній підготовці тренерів. Одним із аспектів успішної реалізації цих завдань є формування відкритого інформаційно-освітнього простору (ВІОП).

Важливим компонентом ефективного функціонування ВІОП у підготовці тренерів є організаційно-методичне забезпечення. Це не лише його складова частина, але й каталізатор, що сприяє досягненню високої якості навчання та подальшій успішній імплементації інноваційних підходів. Організаційно-методичне забезпечення взаємодіє з основними цілями ВІОП, сприяє консистентності та ефективності професійного розвитку тренерів. Але на шляху до забезпечення доступу до якісної освіти для всіх варто звернутися до поняття відкритих освітніх ресурсів (ВОР), які доступні для використання, зміни та поширення без обмеження авторських прав. Їх використання у підготовці тренерів підтримує принципи доступності, ефективності ресурсного використання та постійного розвитку, що сприятиме подальшому створенню інклюзивного спортивного середовища.

Дослідження [2] показало, що Канада є однією з передових країн, що мають ґрунтовно розроблене методичне забезпечення, яке спрямоване на створення інклюзивного спортивного середовища для широкого

Шевчук О., Когут І., Маринич В. Досвід Канади в організаційно-методичному забезпеченні інклюзивності в спорті. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 148–159. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-23

Shevchuk O., Kohut I., Marynych V. Canada's experience of organizational and methodological support for inclusivity in sports. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 148–159. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-23

time, the article points out cautions related to exclusive access to certain resources for members of the Coaching Association of Canada and potential financial constraints, which should be considered when adapting approaches.

Keywords: inclusion, sports, organizational support, methodological support, informational educational resource.

спектру маргіналізованих категорій учасників. Тож за умов констатованої необхідності вдосконалення окресленого питання в Україні це дослідження спрямоване на вивчення досвіду Канади в організаційно-методичному забезпеченні інклюзивності в спорті задля подальшого розв'язання невирішеної проблеми. Приклад Канади в цьому контексті є особливо цінним, оскільки відображає високий рівень інтеграції інклюзивних практик у спортивне середовище та підготовку тренерів. Вивчення цього досвіду допоможе виявити успішні стратегії та можливі підходи, які можна адаптувати та впровадити в Україні для ефективного вирішення проблем інклюзивності у спорті.

Останні дослідження та публікації загалом підкреслюють значущість тематики, що розглядається, та визначають нові напрями для подальших наукових розвідок. Загальною тенденцією її висвітлення є підкреслення важливості організаційного співробітництва, розроблення методичних ресурсів та освітніх можливостей для створення інклюзивних спортивних умов [2; 3; 4]. Однак тема відкритого інформаційно-освітнього простору в цьому контексті не була розглянута.

Сьогодні концептуальні засади ВІОП знайшли відображення в наукових роботах низки вітчизняних і закордонних науковців, таких як В. Андрущенко, Т. Браун, І. Гавриленко, В. Журавський, Д. Константиновський, І. Роберт. Останніми роками значно зросла наукова увага до дослідження впливу, розроблення та застосування відкритих освітніх ресурсів, їхнього потенціалу у модернізації процесу навчання та розширенні доступу до освіти й професійного розвитку. Спостерігається значний інтерес до впровадження та використання відкритих освітніх ресурсів у різних освітніх контекстах. Результати підкреслюють позитивний вплив ВІОП на академічні досягнення (Anthony, Ebi Bio, Vikoo, 2018), збільшення доступності навчальних

матеріалів (Grewe, Davis, 2017) та підтримку самостійного навчання. Вони також вказують на наявні бар'єри та виклики, зокрема інституційні (Hassall, Lewis, 2017), та технологічні обмеження (Hatzipanagos, Gregson, 2014).

Проте, незважаючи на активність у цьому напрямі, з одного боку, та актуальність інклюзії в сучасному житті, з іншого, огляд та вдосконалення організаційно-методичного забезпечення інклюзивності у вітчизняному спорті з урахуванням концепції ВІОП та значення ВІОП для навчання тренерів ще не стали предметом активних наукових досліджень, і становлять інтерес для наукового пошуку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4 «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0121U108294).

Мета дослідження. Здійснення нарративного огляду та систематизація належних прикладів організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади задля створення відкритого інформаційно-освітнього простору в підготовці тренерів України.

Матеріал і методи. Наративний огляд літератури разом із підходами до розроблення компендіуму як збірника стислої, але значущої інформації в певному питанні склали основу дослідження.

Вибірка дослідження. Пошук відповідних матеріалів здійснювався англійською мовою без обмежень жодною науковою, наукометричною базою чи пошуковою системою. У результаті вибірка склала 37 іноземних джерел. Використані ще 4 вітчизняні наукові джерела обґрунтовують не-

обхідність та передумови проведення дослідження.

Канадський досвід, представлений у цьому контексті, відповідає таким ключовим характеристикам, як релевантність, рефлексивність, адаптивність, інноваційність та сталість, описаним у попередньому дослідженні [4]. З огляду на широке коло стейкхолдерів це дослідження охоплює здебільшого ті належні приклади організаційно-методичного забезпечення інклюзивності у спорті, які спрямовані на підвищення професійної компетентності тренерів як значущих осіб, що безпосередньо впливають на створення інклюзивного середовища в спортивних командах та організаціях [3].

Методи дослідження та аналізу даних. Досягнення мети дослідження передбачало застосування загальнонаукових методів, таких як аналіз, синтез та узагальнення. За допомогою системного та логічного аналізу організаційно-методичне забезпечення інклюзивності у спорті Канади було розглянуто як системно-структурне утворення. Використовуючи метод дедукції, тобто застосовуючи узагальнені висновки попереднього огляду методичного забезпечення інклюзивності в спорті [2] до конкретного контексту, у цьому дослідженні здійснили його співвіднесення з досвідом Канади.

Теоретичні основи дослідження. Технологічний прогрес, глобалізація та соціально-економічні зміни суттєво вплинули на організацію інформаційно-освітнього простору. Однак, як доречно зауважує І. Коляда [5], «відсутність чіткого визначення поняття «інформаційно-освітній простір» передбачає можливість розглядати його не як теоретичну абстракцію, а як модельне уявлення – певну конструкцію, що відповідає практичним потребам». Враховуючи характерність полісемії термінів, лексико-семантичне поле та суб'єктивність сприйняття, що приводить до використання дослідниками поняття освітнього простору як синонімічного освітнього середовища, до уваги взяли визначення обох термінів.

Аналіз дефініцій різних дослідників дає змогу охарактеризувати поняття «інформаційно-освітній простір» як системно організовану динамічну сукупність засобів пере-

дачі даних, інформаційних ресурсів і протоколів взаємодії з наявною технічною та змістовною складовими частинами, що базується на інтеграції інформації на традиційних та електронних носіях і комп'ютерних телекомунікаційних технологіях взаємодії, включає апаратно-програмне й організаційно-методичне забезпечення і низку підсистем, таких як фінансово-економічна, матеріально-технічна, нормативно-правова, маркетингова, менеджменту, орієнтована на задоволення освітніх потреб користувачів та є результатом конструктивної діяльності [5]. Отже, інформаційно-освітній простір – це складна багатоаспектна система, серед складників якої є організаційно-методичний.

Під організаційно-методичним забезпеченням у дослідженні розуміємо узгоджену сукупність елементів (методичного забезпечення) і відносин (організаційного забезпечення), що виражається в апробації та впровадженні в практику ефективних інклюзивних моделей, методик, технологій [2]. У контексті цього компендіуму приклади організаційно-методичного забезпечення, що ґрунтуються на правах та орієнтовані на спортсмено-цетрований підхід, які спрямовані на сприяння інклюзивності та етичним практикам у спортивній спільноті, обстоюють різноманітність, справедливість та інклюзивність у спорті, ретельно задокументовані, системно оцінені та апробовані, приклади, які варто відтворювати та поширювати, були визначені як «належні». Вони виступають маяками успіху, надихаючи інших розробити, адаптувати, прийняти подібні ініціативи для створення більш інклюзивного спортивного середовища у власних командах, спортивних клубах та організаціях [4].

За визначенням ЮНЕСКО (2019), відкриті освітні ресурси (ВОР) – це навчальні, викладацькі та дослідницькі матеріали в будь-якому форматі та на будь-якому носії, що перебувають у суспільному надбанні або захищені авторським правом, випущені за відкритою ліцензією, яка дозволяє безплатний доступ, повторне використання, переробку, адаптацію та поширення іншими особами. Такі ресурси є накопиченими активами, якими можна користуватися, не обмежуючи можливості інших. Це означає,

що вони повинні бути неконкурентними (суспільні блага) або цінність ресурсу повинна збільшуватися під час використання (відкрите джерело благ). Крім того, відкритість означає, що ресурси або забезпечують недискримінаційний доступ до них, або їх може доповнювати і використовувати будь-хто (OECD, 2007).

Результати дослідження та їх обговорення.

Компендіум організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади.

У процесі аналізу методичної літератури та організаційних засад, документальних матеріалів та інформаційного контенту мережі Інтернет було з'ясовано, що загальна спортивна політика Канади спрямована на створення «якісного спорту» – «спорту, який ведеться кваліфікованими тренерами, здійснюється безпечно та етично, адмініструється спортивними структурами, які прагнуть досягти організаційної досконалості, є інклюзивним, доступним і забезпечує розвиток» [6]. У якісному спортивному середовищі повністю приймається різноманітність і демонструється залучення [7]. Тобто визнається, що якісний спорт є інклюзивним, в основі якого лежать інклюзивні цінності, що імплементуються в навчально-тренувальний процес компетентними тренерами за підтримки сильної інклюзивної організаційної політики спортивних установ.

В історичному процесі розвитку національної моделі Канада намагалася заповнити прогалини у своїй екосистемі спорту та фізичної активності, запозичуючи концепції та системи з країн, які досягали міжнародних спортивних успіхів. Наприклад, упродовж 1970-х і 1980-х рр. Канада намагалася перейняти та адаптувати елементи зі спортивної системи Радянського Союзу, а пізніше – з Німецької Демократичної Республіки. Потім, перед і відразу після Олімпійських і Паралімпійських ігор 2000 р., були ідеї щодо наслідування австралійської моделі спорту. Але щоб канадські спортсмени досягли стійких міжнародних спортивних успіхів і аби всі канадці були активними протягом усього життя, була ідентифікована потреба в системі, створеній у Канаді, що ґрунтується на національній

культури, традиціях і географії, відображати соціальні цінності, численні рівні політичної юрисдикції та економічні реалії. Довгостроковий розвиток у спорті та фізичній активності був визнаний справді канадським підходом.

Тож належною моделлю чіткого шляху на вдосконалення спортсменів через послідовні етапи розвитку є «Структура довгострокового розвитку (LTAD) спортсменів з інвалідністю» [8]. Це структурований і прогресивний підхід до спортивного розвитку спортсменів з інвалідністю упродовж усього життя, щоби повністю розкрити їхній потенціал у спорті, одночасно сприяючи інклюзії, безпеці та задоволенню від занять. Програма «Спорт протягом життя» має децю відмінні етапи довгострокового розвитку спортсмена (LTAD) для людей з інвалідністю порівняно з програмою для спортсменів без інвалідності [9]. Наприклад, для спорту людей з інвалідністю додано стадії «обізнаності» та «першого контакту». Етап обізнаності покликаний посилити потребу в інформуванні людей з інвалідністю та широкій громадськості про можливість спорту та фізичної активності для людей з інвалідністю. Етап першого контакту покликаний попередити спортивні організації та тренерів про необхідність забезпечити позитивний і заохочувальний початковий досвід. Загалом дев'ять етапів у цій структурі варіюються від заохочення дітей до занять фізичною активністю до тренувань і змагань на міжнародному рівні і, зрештою, збереження активності та участі протягом усього життя. Крім того, десять «стовпів підтримки», у тому числі тренування та змагання, фінансування, обладнання та приміщення, підтримання спортсмена, спортивна наука та розвиток талантів, гарантують, що спортсмени з інвалідністю досягнуть оптимального рівня розвитку. «Належність» прикладу посилює його передбачений стійкий і тривалий вплив, демонструючи його сталість, а отже, і необхідність звернення наукової уваги на цей методичний ресурс, його адаптації та відтворення.

Взірцем співпраці на шляху до забезпечення інклюзії виступає Канадський проект участі людей з інвалідністю [10]. Це альянс університетських,

громадських, приватних та урядових партнерів, які працюють разом, щоби посилити участь канадців з інвалідністю в житті громади. «Щоб розробити, перевірити та впровадити найкращі практики, засновані на фактичних даних, щоб збільшити кількість людей з обмеженими можливостями, які займаються спортом і фізичними вправами, а також покращити якість їх участі», одним із напрямів роботи альянсу є «Спорт і фізичні вправи». Інформаційно-методичний ресурс Проєкту пропонує велику кількість інших проєктів, ресурсів, публікацій, наборів інструментів, бюлетенів перекладу знань, які варті наукової уваги, адаптації та застосування.

Одним із належних методичних прикладів імплементації інклюзивності в спорті виступають «План формування якісної участі в спорті для дітей, молоді та дорослих з інвалідністю» [11] та «Схема формування якісної участі в спорті для дітей та молоді з розладом аутистичного спектру» [12]. Вони представляють ключові наукові концепції, які лежать в основі якісної участі, а також надають інструменти для її формування в спортивних програмах. Пріоритетом цих методичних прикладів є створення безпечного, сприятливого та захоплюючого середовища, у якому спортсмени почуваються комфортно, самовиражаються та розкривають свій потенціал. Запропоновані 25 стратегій, засновані на фактичних даних, для створення якісної участі в спорті для дітей, молоді та дорослих з інвалідністю [13], спонукають до етичних міркувань та підтримки етичних принципів, забезпечуючи справедливе ставлення, повагу до автономії та захист прав і гідності спортсменів. Зазначається, що якісна участь досягається тоді, коли спортсмени з інвалідністю сприймають свою участь у спорті як задоволення та отримують результати, які вони вважають значущими. Ця якісна участь будується на основі позитивного досвіду спортсмена і складається з шести блоків: приналежність, автономія, майстерність, виклик, залучення та значення. У свою чергу, ці шість блоків повинні бути підкріплені належним фундаментом, що складається з фізичного, програмного та соціального середовища, яке є гостинним,

доступним і сприятливим. Довгострокова прихильність у наведених методичних прикладах до розвитку інклюзивної спортивної культури відображається в пропонованих механізмах моніторингу, оцінювання, зворотного зв'язку та вдосконалення. Ефективним інструментом підвищення якості спортивної участі пропонується чотириетапний процес, який включає збір інформації, контрольний список якості участі, інструмент аудиту і вдосконалення програми та план удосконалення програми.

Крім основних методичних ресурсів для створення якісної участі в спортивних програмах і програмах фізичної активності для дітей і молоді з інвалідністю, пропонується «Сприяння якісній участі спортсменів з інвалідністю: короткий посібник для керівників програм» у двох частинах [14; 15]. У методичному ресурсі «Грають усі: посібник для першого залучення та якісної участі» [16] також представлено концепцію якісної участі та надаються поради щодо створення ефективної футбольної програми для дітей з інвалідністю.

З іншого боку, щоб допомогти визначити потенційні стратегії для розгляду щодо реалізації в рамках спортивної програми доступні «Робоча таблиця Плану якісної участі» [17] та «Інструмент аудиту Audit Tool for Ausome Ottawa Blueprint» у формі файлу Excel [18]. «Показник та керівництво якості участі» [19; 20] пропонує критерії для оцінки якості участі людей з інвалідністю у сферах зайнятості, мобільності, спорту та фізичних вправ. Вимірювання емпіричних аспектів участі було розроблено таким чином, щоб концептуально відповідати шістьом емпіричним аспектам участі людей із фізичними вадами: автономії, приналежності, виклику, залученості, майстерності і значенню.

Доречним прикладом навчально-методичних матеріалів, що допомагає тренерам і керівникам молодіжних заходів створювати інклюзивне спортивне середовище для дітей із будь-якими здібностями, є онлайн-ресурс Jumpstart «Навчання дітей з усіма здібностями» [21]. Навчання цільової аудиторії з використанням ресурсу відбувається за трьома програмами: «Підтримка позитивної поведінки», «Вітаючи всі

здібності» та «Лідерство інклюзивної гри», які надають тренерам і молодіжним лідерам практичну інформацію та інструменти, щоб забезпечити інклюзивність їхнього спорту, діяльності та спільноти. Навчально-методичний ресурс, спрямований на підвищення обізнаності про різноманітність, залучення та рівні можливості в спортивному середовищі, сприяє формуванню інклюзивної культури в спортивних організаціях, надаючи пріоритет благополуччю та позитивному досвіду всіх спортсменів, незалежно від індивідуальних відмінностей.

Одним із прикладів співпраці, щоб зробити спорт більш інклюзивним для канадських дівчат і жінок, є розроблені «Canadian Women and Sport» за підтримки уряду Канади модулі електронного навчання та супроводжувальні науково-, навчально- та інформаційно-методичні матеріали. Вони фокусуються на розгляді та пом'якшенні потенційних і наявних бар'єрів якісної участі дівчат та жінок у спорті, сприяючи глибшому розумінню соціальної динаміки, захоплюючи та цінуючи обмін знаннями й досвідом стейкхолдерів. Модуль «Об'єктив (LENS) гендерної рівності» [22] надає структуру чотириетапного процесу, покликану допомогти спортивним лідерам приймати справедливі рішення шляхом аналізу відповідних проблем і бар'єрів, складних припущень, визначення пріоритетів ідей і розроблення плану дій для рівності. Модуль «Вона належить: побудова соціальних зв'язків для тривалої участі в спорті» [23] пропонує практичні рекомендації щодо встановлення соціальних зв'язків і кращого залучення дівчат, а також призначений для тренерів, які готові свідомо підтримувати доступний спорт. Посібник «Залучення новоприбулих дівчат і жінок: довідник із фізичної активності та спорту» [24] представляє як короткий огляд канадського ландшафту та міграційних тенденцій, так і ключові аспекти роботи з новоприбулими дівчатами та жінками, стратегії їх залучення та розроблення програм для них. Посібник «Провідний шлях: робота з ЛГБТ-спортсменами та тренерами» [25] надає інформацію, яка допоможе тренерам зрозуміти ЛГБТК-фобію та негативний вплив,

який вона справляє на всіх учасників у спорті, пропонуючи відповідні методи створення спортивного середовища, яке є безпечним і шанобливим для всіх. Ресурс, заснований на життєвому досвіді канадських спортсменів і тренерів, висвітлює актуальні проблеми канадського спорту – від ігрового майданчика до п'єдесталу, – маючи на меті зробити спорт більш гостинним місцем для тих, хто ідентифікує себе як ЛГБТК+.

Наступним прикладом щодо створення інклюзивного середовища для ЛГБТК-спільноти є рекомендації Канадського центру етики в спорті «Створення інклюзивного середовища для транссексуалів у канадському спорті» [26]. Методичний ресурс надає як базові знання та визначення, так і рекомендації щодо інклюзивної політики та практики; розкриває проблеми, які є унікальними для високоефективних спортивних середовищ, а також забезпечує приклади передового досвіду та додаткові ресурси. Розроблені комплексні матеріали призначені для того, щоб допомогти окремим особам і організаціям краще зрозуміти досвід транс-людей, які практики слід враховувати, щоби поважати права транс-учасників у спорті, та надають основні політичні міркування і рекомендації. Доступний Шаблон політики та практики для спортивних організацій [27] поєднує політичні рекомендації та найкращі практики на допомогу спортивним організаціям розробити власну політику транс-інклюзії в спорті, створити документи з транс-інклюзії для всіх, хто займається спортом, а також зробити свій вид спорту більш інклюзивним для людей різної статі.

Відповідним зразком методичного забезпечення імплементації інклюзивності у спорті є посібник «Тренування спортсменів з інвалідністю» [28]. Він має на меті надати тренерам знання та навички, необхідні для створення безпечних і приємних вражень для всіх спортсменів, незалежно від здібностей. Матеріали охоплюють такі теми, як етапи та стратегії тренерської діяльності, створення інклюзивного середовища, адаптація методів навчання, спілкування зі спортсменами та розуміння різних вад. Сильною стороною методичного ресурсу є його заснованість як

на наукових дослідженнях, так і на передовій практиці та порадах експертів у сфері тренування спортсменів з інвалідністю, що посилює його потенціал для досягнення позитивних результатів.

Наступним прикладом є посібник «Тренування дорослих спортсменів» (Coaching Masters Athletes) [29], який призначений для всіх тренерів Національної програми сертифікації тренерів у будь-якому її контексті або виді спорту, які хочуть знати більше про підготовку дорослих спортсменів. Ресурс містить огляд спорту для дорослих на сучасному етапі, рекомендації щодо тренування дорослих спортсменів, планування підготовки, модифікації тренувань, яких можуть вимагати вікові захворювання. Методичні матеріали допомагають пом'якшити потенційні бар'єри, які здатні перешкоджати участі дорослих у спорті, сприяючи створенню безпечного та заохочувального середовища, у якому спортсмени почуваються комфортно, самовиражаються та розкривають свій потенціал.

Нижченаведений навчально-методичний ресурс надає основну інформацію, яка допоможе спортсменам із вадами слуху успішно займатися спортом у загальнослухових умовах. Посібник для тренерів «Підтримка молодих спортсменів із вадами слуху» [30] дає пояснення втрати слуху та різних типів доступної підтримки, інформацію про допомогу в спілкуванні та недоліки мовних і соціальних навичок, які можуть мати деякі спортсмени з вадами слуху. Методичні матеріали також містять поради щодо того, як створити сприятливе середовище, надає конкретні рекомендації з адаптації для різних видів спорту, а також описує шляхи для осіб із вадами слуху, які бажають змагатися в елітному спорті. Приклад адаптований до конкретних потреб, інтересів та характеристик цільової аудиторії, що, за умови описаних деяких змін, забезпечує ефективне залучення та вплив: тренер зможе включити спортсменів із вадами слуху до своєї основної команди. Водночас приклад є і адаптивним до різноманітності характеристик: авторами звертається увага на те, що багато рекомендацій можуть бути корисними

для всіх спортсменів, а не лише для осіб із вадами слуху.

На подолання проблеми браку підготовлених тренерів та підтримку спортивних клубів у наданні більш ефективних інклюзивних спортивних можливостей спрямоване співробітництво Центру особистих і фізичних досягнень Стедварда при Університеті Альберти. Посібник «Стаємо готовими до Para» [31] покликаний надати тренерам і адміністраторам клубу знання, впевненість та інструменти, щоби «бути готовими» до інклюзії, а також представити способи її реалізації. У ньому окреслено 9 керівних П-концептів (*P – англ.*) програми підготовки фахівців, призначених для того, щоб направляти лідерів на шляху до забезпечення інклюзії в спорті. Проактивність, перший із дев'яти, є важливим і забезпечує так звану парасольку над іншими: клуби повинні бути проактивними, щоби бути більш інклюзивними. Інші «П» включають такі аспекти: Політика, Просування, Програмування, Люди, Місце, Шлях, Ціна й Партнерство (Proactive, Policy, Promotion, Programming, People, Place, Pathway, Price, Partnership). Ресурс розроблено для легкої атлетики, однак його адаптивність робить можливим його використання для будь-якого спортивного клубу та тренерів, які прагнуть до інклюзивності у своїй роботі.

У системному аспекті взірцем імплементації методичного забезпечення інклюзивності в спорті в навчання стейкхолдерів є Національна програма сертифікації тренерів Канади [32]. Вона забезпечує структурований і стандартизований підхід до освіти тренерів у 65 видах спорту, пропонує ресурси та підтримку тренерам, щоби допомогти їм краще зрозуміти інвалідність і розробити стратегії для сприяння участі та успіху для всіх спортсменів. Зокрема, програма має спеціальні навчальні сертифікаційні модулі, у яких підкреслюється важливість інклюзії, створення тренерами безпечного, доброзичливого й шанобливого середовища для спортсменів з інвалідністю та має на меті забезпечити тренерів інструментами, необхідними для ефективною роботи.

Асоціація тренерів Канади створила модуль електронного навчання «Тренування спортсмена з інвалід-

ністю» [33]. Метою цього модуля є підготовка та навчання тренерів, які працюють зі спортсменами з інвалідністю. Зазначається, що будь-який тренер може знайти корисну інформацію та ресурси в модулі. Серед питань до розгляду: переваги занять спортом для людей з інвалідністю; ефективне та поважне спілкування з людьми з інвалідністю та ставлення до них; створення позитивного, безпечного та інклюзивного спортивного досвіду для людей з інвалідністю; подальші кроки в професійному розвитку тренерів, які працюють з людьми з інвалідністю.

Відповіддю на визначену потребу в навчанні та популяризації цінностей Національної програми сертифікації тренерів зі змістом, який відображає унікальність культури, цінностей і стилю життя корінних народів та задля забезпечення їх значущої участі, стало впровадження «Модулів навчання аборигенів» [34]. Три модулі розроблені як доповнення до процесу національної сертифікації тренерів та є інструментом професійного розвитку для всіх тренерів Канади. Модуль «Цілісний підхід до коучингу» включає такі теми, як створення позитивного коучингового середовища, «медичне колесо», тобто цілісний підхід до коучингу, який охоплює фізичне, розумове, емоційне, інтелектуальне, культурне та духовне сприйняття; система цінностей чотирьох стовпів; створення конструктивних стосунків між тренером і громадою. Другий модуль «Боротьба з расизмом у спорті» надає визначення та комунікативні стратегії для використання під час обговорення расизму; спрямований на моніторинг ризиків та їх зменшення, ситуаційне навчання та застосування. Третій модуль «Індивідуальне та громадське здоров'я та благополуччя» присвячений унікальному способу життя, ситуаціям із здоров'ям і проблемам, з якими можуть зіткнутися корінні жителі.

Для підвищення кваліфікації тренерів та сприяння їх професійному розвитку в контексті расової інклюзії Асоціація тренерів Канади пропонує модуль електронного навчання «Антирасизм у тренерській роботі» [35]. Навчально-методичний ресурс розкриває історичний контекст про маргіналізованих людей у Канаді та спря-

мований на підвищення обізнаності про расизм у спорті й надання інструментів для сучасних антирасистських методів тренування, – усе через призму з чорною та кольоровою шкірою корінних людей задля їх підтримки та захисту в спорті. У продовження інклюзивних кроків, зроблених зі створенням цього модуля, Асоціація тренерів Канади формує спільноту практиків, розвиваючи потенціал стійкого впливу програми навчання.

Належний приклад організаційно-методичного забезпечення інклюзивності у спорті демонструє Альянс активного життя для канадців з обмеженими можливостями [36], який заохочує людей зробити фізичну активність регулярною частиною свого життя та допомагає розвивати спроможність громад та організацій зробити це можливим. Члени альянсу переконані, що фізична активність може бути засобом здобуття незалежності в повсякденному житті та важливим джерелом рекреаційної активності протягом усього життя, тож люди з обмеженими можливостями повинні мати змогу вибирати та брати участь у якісних заходах, які є безпечними, значущими, інклюзивними, а також забезпечують почуття соціальної приналежності. Задля досягнення своєї мети організація визначила три стратегічні пріоритети – вплив, розбудову потенціалу та управління. Кожен із них представляє ключову сферу уваги та чітко визначений цілями, завданнями й діями.

Інформаційно-методичний ресурс «Підходить для всіх: поради, як забезпечити участь людей з обмеженими можливостями в заходах» [37] надає інформацію, методичні рекомендації та додаткові ресурси, щоб допомогти керівникам удосконалювати свої програми, що спрямовані на фізичну активність, відпочинок та спорт, а також краще обслуговувати людей з обмеженими можливостями. Сфокусовані на низці обмежених можливостей та умов, таких як старіння, ампутації, астма, епілепсія, порушення зору та сліпота, глухота та сліпоглухота, дитячий церебральний параліч, набуті черепно-мозкові та травми спинного мозку, обмеження мобільності, інсульт, розсіяний склероз, порушення розвитку, тривожність, психози, дисоціативні стани та безпричинна зміна

настрою, зокрема біполярний розлад, клінічна депресія, методичні ресурси спрямовують увагу на те, щоб, незалежно від фізичних здібностей чи стану здоров'я, усі люди могли отримати користь від регулярної фізичної активності та занять спортом.

Пропонований Альянсом активного життя для канадців з обмеженими можливостями онлайн-курс навчання «На шляху до інклюзії» [38] був розроблений для планування та проведення різноманітних програм фізичної активності із залученням людей із будь-якими здібностями, включно з особами з інвалідністю. Курс являє собою інструмент навчання та професійного розвитку для тих, хто працює або готується до кар'єри у сферах відпочинку, фітнесу, освіти, спорту та активного життя, незалежно від сфери діяльності: чи то рекреаційна, змагальна або освітня, а також надає ключову інформацію та практичні стратегії, щоб запропонувати приємні враження та успішні спортивні заняття всім учасникам цього процесу. У ньому визначені загальні концепції, стратегії та практичні підходи, які є корисними для планування та проведення інклюзивної фізичної активності. Курс включає шість модулів і один додаток з п'ятьма тематичними дослідженнями. Мета першого модулю полягає в тому, щоб допомогти керівникам фізичної активності та спорту зосередитися на учасниках та їхніх здібностях, а не вадах, до того ж допомогти їм залучити бажаючих до всіх аспектів фізичної активності. Другий модуль охоплює питання про те, що таке інклюзія, чому це важливо, як сприяти інклюзії. Зазначається, що майже будь-який тип фізичної активності чи гри можна адаптувати або модифікувати відповідно до потреб осіб із різними здібностями. Наступний модуль містить короткий огляд впливу інвалідності на участь у фізичній активності. Існує набір факторів, які впливатимуть на продуктивність учасника у фізичній активності та спорті. Це внутрішні та зовнішні чинники, деякі з яких тренер можете змінити. У четвертому модулі представлений покроковий процес інклюзії, який визначає інформацію, джерела та осіб, які могли б підтримати інклюзію учасника з обмеженими можливостями, а також підвищує

обізнаність щодо міркувань безпеки. Оскільки внесення змін, безумовно, є важливим фактором інклюзивного процесу, у п'ятому модулі розповідається про те, як індивідуалізувати діяльність, щоб кожна людина могла бути залучена, розважатися та досягати успіху. Є кілька аспектів більшості фізичних навантажень, які можна адаптувати, щоби покращити залучення та успішну участь для всіх. У підсумковому модулі наголошується на тому, що керівник діяльності відіграє життєво важливу роль у забезпеченні того, щоб люди з різними здібностями були активними учасниками спортивних програм. Пропонується поміркувати про те, чи підходять цілі запропонованої програми фізичної активності для всіх людей. Надання можливості вдосконалюватися та підвищувати самооцінку через участь у програмах фізичної активності та спорту є правом, яке має бути відкритим для всіх учасників.

На шляху пошуку інклюзивних можливостей для активного життя пропонується набір інструментів «All Abilities Welcome» [39], який включає вступний буклет, інструменти для просування інклюзивних програм, послуг і засобів, компакт-диск із рекламними матеріалами та електронними засобами спостереження, поради щодо відповідної термінології та зразок діаграми, який допоможе в процесі інклюзії. Однак автори застерігають, що кожен заклад, школа, спортивний клуб, постачальник послуг, організації та програми є унікальними, тому не існує єдиного правильного способу створити інклюзивні можливості для активного життя. Тож потрібно буде спроектувати та слідувати шляхом, який відповідає кожному конкретному закладу чи програмі.

Іншим організаційно-методичним прикладом щодо створення інклюзивного середовища є діяльність Канадської спортивної асоціації незрячих [40], яка обслуговує незрячих, слабозорих, глухонімих та спортсменів з різними порушеннями зору, а також їхні родини та інших осіб, які їх підтримують. Серед цінностей асоціації, на яких будується її діяльність: спортсменцентризм; допомога тренерів, які повинні мати відповідну освіту та ресурси; підтримка волон-

терів та персоналу; сформованість діяльності на етичних засадах. Крім того, асоціація є визнаною національною спортивною організацією з голболу, яка відстоює інтереси канадців із вадами зору або сліпих у рамках спортивної системи. Щоб гарантувати наявність у тренерів із голболу необхідних навичок для досягнення успіху, Асоціація тренерів Канади та Канадська асоціація спорту незрячих спільно розробили «Модель розвитку тренера» [41]. Це передбачає два шляхи: тренер може вибрати шлях клубної або змагальної форми діяльності. В обох випадках інструкції, отримані в рамках Моделі розвитку тренера, допоможуть фахівцям ознайомитися з унікальними потребами спортсменів із порушеннями зору та стати кращим тренером для них.

Науковцям, політикам, правозахисникам та іншим зацікавленим особам допомагає дослідити поточну політику та вирішувати проблеми, що стосуються людей з інвалідністю, розроблений «Об'єктив політики щодо людей з інвалідністю» [42]. Він не є директивним, але унікальний у тому, що включає сім питань, на які немає правильних відповідей, однак кожне з них має важливі наслідки, які слід ретельно враховувати під час розроблення чи перегляду інклюзивної політики та практики. Наприклад, одне з питань визначає, що політика щодо людей з інвалідністю має принаймні одну з трьох цілей: справедливість, доступ або підтримку. При цьому, якщо метою є справедливість, важливо, чи визначає її політика як справедливість у результатах (все, що потрібно для досягнення рівних із людьми без інвалідності показників), вертикальну справедливість (особливі міркування для створення рівних можливостей для людей з інвалідністю) або горизонтальну справедливість (рівне ставлення, тобто таке ж, як і для всіх інших). Цей інструктивно-методичний ресурс, хоча й не містить прямого звернення до спортивного дискурсу, є належним методичним прикладом імплементації інклюзивності у спорті, адже є доречним, рефлексивним та ефективним: відповідає цільовому контексту, заохочуючи критичне осмислення і соціальний аналіз для змін у напрямі інклюзії та сприяє ре-

алізації прав людини й забезпечення інклюзії в спорті. Крім того, приклад є зрозумілим і не вимагає великої кількості ресурсів, демонструє унікальний методичний підхід до аналізу та вдосконалення власних політик, водночас може бути використаний у різних місцевих і національних контекстах та адаптований до спорту, спрямованих на учасників із різним досвідом та ідентичністю.

Належним методичним прикладом, що містить основну інформацію про переваги звернення до різноманітності та інклюзії, керівну структуру (основи успіху) та визначення ключових термінів, а також інструментом оцінювання є «Самооцінка різноманітності та інклюзії» [7]. Інструмент оцінювання розроблений Канадським паралімпійським комітетом, щоб допомогти стейкхолдерам сформулювати та контекстуалізувати справедливе залучення до спортивної організації, визначати потенційні прогалини та виділяти напрями, на яких слід зосередити увагу під час роботи над створенням більш справедливого та якісного спортивного досвіду для всіх.

Систематизація досвіду Канади в організаційно-методичному забезпеченні інклюзивності в спорті.

Організаційно-методичне забезпечення інклюзивності в спорті відіграє важливу роль у формуванні соціальної важливості інклюзії та сприяє створенню більш справедливого та відкритого суспільства. Воно виступає як зв'язуюча ланка між правовими канонами, науковими дослідженнями та практикою, допомагаючи перетворити ідеї та принципи інклюзивності на конкретні дії в спортивному середовищі.

Основу досліджуваної організаційної структури забезпечення інклюзивності в спорті Канади складають альянси та асоціації (рис. 1), які являють собою об'єднання освітніх, громадських, приватних та урядових партнерів, що працюють разом задля формування середовища інклюзивної спортивної культури. Це може бути обумовлено тим, що об'єднані зусилля надають більше впливу та ресурсів, ніж окремі самостійні організації, що дозволяє ефективніше розвивати та впроваджувати інклюзивні спортивні програми та ініціативи.

Рис. 1. Досвід Канади в організаційному забезпеченні інклюзивності в спорті

Методичне забезпечення інклюзивності в спорті Канади має також свої особливості. Використання методу індукції в попередньому дослідженні методичного забезпечення інклюзивності в спорті [2] дозволило охарактеризувати його на основі значної кількості ресурсів та матеріалів з урахуванням їх характеристик, рівнів та підходів до його формування та вдосконалення. Використовуючи метод дедукції, тобто застосовуючи ці узагальнені висновки до конкретного контексту, здійснено його зіставлення із загальною структурою методичного забезпечення. Навчально- (посібники, керівні принципи, навчальні модулі й курси) та інструктивно-методичні ресурси (практичні інструкції та рекомендації, інструменти планування і шаблони) є найбільш репрезентативними категоріями. При цьому в ході дослідження було помічено, що значна кількість методичних ресурсів заснована на окремих наукових дослідженнях, акумулюючи в собі кращі інклюзивні стратегії та рішення. Відсутність серед дослідженого методичного оснащення програмно-методичних матеріалів пояснюється національною спортивною політикою Канади, згідно з якою всі спортивні програми мають бути інклюзивними. Можна припустити, що інклюзивність у спорті Канади вважається нормою і, можливо, приводить до меншого акценту на розроблення окремих методичних ресурсів, оскільки інклю-

зивність є невід'ємною частиною всіх спортивних ініціатив.

Підкреслюючи, що позитивних результатів можна досягти за допомогою різних підходів, методів і стратегій, визначили належні приклади організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті: як їх зміст, так і сильні сторони можуть стати основою для подальшого розроблення та апробації власного методичного забезпечення інклюзивності в спорті з урахування національних особливостей, традицій та стратегій розвитку спорту в Україні задля побудови та забезпечення інклюзивних спортивних систем та середовища.

Організаційно-методичне забезпечення інклюзивності в спорті Канади як складова частина інформаційно-освітнього простору підготовки тренерів.

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє переосмислити та реорганізувати освітню взаємодію, що приводить до створення нової моделі підготовки та професійного розвитку тренерів, не обмеженої просторовими, часовими та інституційними рамками. Значення ВІОП та ВОР є чи не вирішальним для великого поширення інформації та здобуття стейкхолдерами відповідних знань.

Формування інформаційно-освітнього простору підготовки тренерів Канади в контексті інклюзивності здійснюється на основі партнерства різного рівня. Відкритість інформа-

ційно-освітнього простору базується на ідеї, що люди повинні мати можливість виробляти, ділитися, застосовувати та знову продукувати нові знання, а в інформаційному суспільстві цей простір постає своєрідною платформою для формування спільних цінностей. Співпраця різних організаційних структур Канади є важливою для створення спільнот, які обмінюються знаннями, ідеями та досвідом, сприяє формуванню середовища для цього обміну, а також забезпечує тренерам доступ до експертів галузі. Крім того, звернення Канади до філософії співробітництва, обміну та розбудови знань сприяє подоланню бар'єрів до якісного навчання та професійного розвитку, таких як значні витрати, застарілі матеріали, а також юридичні механізми, що перешкоджають співпраці між різними стейкхолдерами.

Аналіз організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті як складової частини інформаційно-освітнього простору підготовки тренерів у Канаді передбачає вивчення різних аспектів. Однією з основних характеристик є онлайн-доступність. Інформаційно-методичні платформи забезпечують віддалений доступ до актуальних досліджень, навчальних матеріалів та ресурсів незалежно від місця розташування та часу. Проаналізовані канадські посібники та керівні принципи, практичні інструкції та рекомендації, інструменти планування та шаблони доступні в електронно-

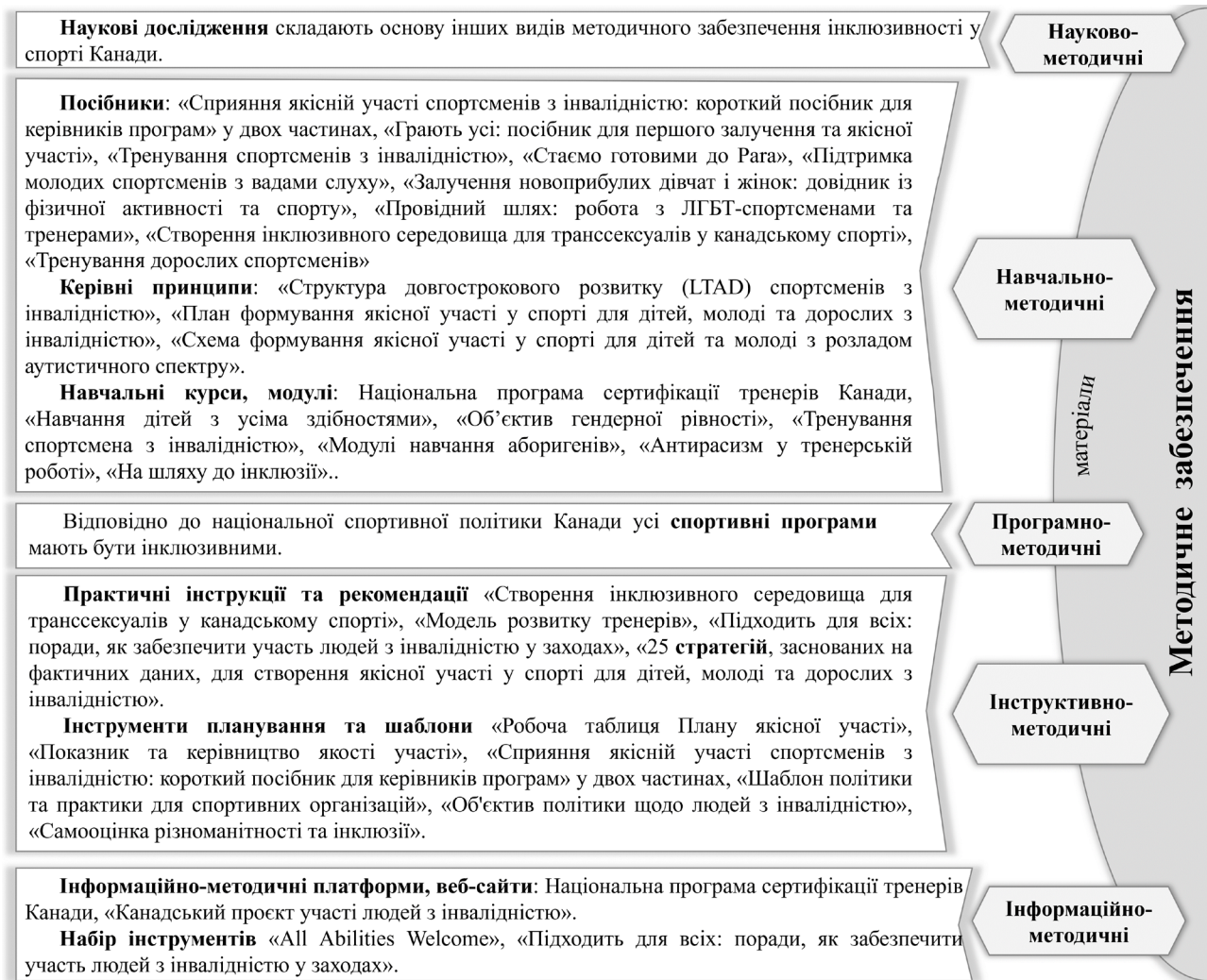

Рис. 2. Методичне забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади

му вигляді широкому колу користувачів за пошукових запитів у глобальній мережі Інтернет та локально на веб-сторінках організаційних структур. Навчальні онлайн-курси та модулі сприяють забезпеченню гнучкості в навчанні та можливості самостійного освоєння матеріалу у власному темпі. Деякі з них є частиною Національної сертифікації тренерів Канади, що, з одного боку, означає наявність повного доступу лише для зареєстрованих тренерів країни (закриті освітні ресурси), але, з іншого боку, свідчить про інтенсивне використання цифрових технологій, інтернет-ресурсів, соціальних мереж для навчання, обміну інформацією та відповідну єдність інформаційно-освітнього простору підготовки фахівців. Крім того, це стимулює тренерів до самонавчання і професійного розвитку, надаючи доступ до різних навчальних матеріалів і підтримуючи їх у зусиллях щодо вдосконалення своїх навичок і знань.

Різнорманітність розробленого організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади обумовлює наявність різних методів і форм навчання, що дозволяє тренерам вибирати ті, які найбільше відповідають їхнім потребам і стилю навчання.

Характерною особливістю канадського інформаційно-освітнього простору також є мовна доступність. Канада є двомовною країною, тому ресурси здебільшого мають дві версії: англійською і французькою мовами. Важливим аспектом ВОР є використання ліцензій Creative Commons та інших форм вільного ліцензування, що забезпечує легальне використання та поширення освітніх матеріалів. ВОР можуть бути модифіковані та поліпшені з дозволу їх авторів. Проаналізоване методичне забезпечення інклюзивності в спорті для тренерів Канади є переважно безкоштовним. Однак наявність платних можливо-

стей відображає актуальність та необхідність приділення уваги іншому виклику, фінансовому, що свідчить про неповну інтеграцію ВОР у підготовку тренерів Канади.

Висновки. У ході дослідження проаналізовані відкриті освітні ресурси і систематизовані належні приклади організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті Канади та їх значення у створенні відкритого інформаційно-освітнього простору підготовки тренерів. Можна дійти таких висновків:

1) Основу організаційної складової частини на шляху до інклюзивного спорту в цій країні складають альянси освітніх, громадських, приватних та урядових організацій, які активно співпрацюють для координації зусиль щодо інклюзивності та розроблення відповідних методичних ресурсів. Останні ґрунтуються на наукових дослідженнях та акумулюють кращі інклюзивні практики. У свою чергу,

грунтовно розроблене навчально-інструктивно-методичне забезпечення допомагає підготувати фахівців для ефективної інклюзивної роботи в спортивному контексті.

2) Організаційно-методичне забезпечення інклюзивності в спорті Канади як складова частина інформаційно-освітнього простору підготовки тренерів побудоване на широкомасштабних освітніх мережах, обміні та розбудові знань, характеризується віддаленим доступом до актуальних досліджень, цифрових навчальних матеріалів та ресурсів в інформаційному мікропросторі відповідних організацій, індивідуалізацією та гнучкістю організаційної структури навчання, мовною доступністю та переважно відкритим доступом до освітніх ресурсів, що дозволяє поширювати, використовувати та модифікувати матеріали. Водночас матеріали навчання тренерів Канади щодо інклюзивності в спорті не завжди є відкритими з огляду на наявність виключного доступу до деяких з них залежно від, наприклад, приналежності до Асоціації тренерів Канади, а також наявності платних організаційно-методичних ініціатив.

Результати аналізу вказують на потребу подальших досліджень. Питання створення відкритого інформаційно-освітнього простору та відкритих освітніх ресурсів у підготовці тренерів з питань інклюзивності в національному вимірі є складним і виходить за рамки нашого огляду, потребує детального вивчення та становить перспективу подальших досліджень.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевчук О., Когут І., Маринич В. Бібліометричний аналіз наукових публікацій за напрямом «Інклюзія в спорті» у базі даних Web of Science Core Collection. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 1. С. 75–83. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.1.75-83>.
2. Шевчук О., Когут І., Маринич В. Методичне забезпечення як важлива складова імплементації інклюзивності в спорті. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2023. № 2. С. 66–76. DOI: <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.2.66-76>.
3. Шевчук О., Когут І., Маринич В. Організаційні засади реалізації інклюзивності у спорті. *Теорія і методика фізичного виховання*

і спорту. 2023. № 3. С. 86–95. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.86-95>.

4. Шевчук О., Когут І., Маринич В. Компендіум належних прикладів організаційно-методичного забезпечення інклюзивності в спорті: досвід Австралії. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 4. С. 84–96. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.4.84-96>.

5. Коляда І. Інформаційно-освітній простір та інформаційно-освітнє середовище: спроба філософської рефлексії. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. № 18. С. 70–73.

6. Innovation initiative – sport support program. *Canadian Heritage*. URL: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/funding/sport-support/innovation-initiative.html>.

7. Canadian Paralympic Committee. Creating a Safe, Welcoming and Inclusive Sport Environment in Canadian Sport. 2019. 5 p. URL: https://paralympic.ca/sites/default/files/2019-07/Final_D&I_Intro_web%20.pdf.

8. Long-Term Athlete Development for Athletes with Disabilities. Vancouver: Canadian Sport for life, 2016. 34 p. URL: https://archerycanada.ca/wp-content/uploads/2019/06/No_Accidental_Champions_final_web.pdf.

9. Long-Term Development in Sport and Physical Activity 3.0. Sport for Life Society, 2019. 47 p. URL: <https://sportforlife.ca/wp-content/uploads/2019/06/Long-Term-Development-in-Sport-and-Physical-Activity-3.0.pdf>.

10. Sport & exercise. *Canadian Disability Participation Project*. URL: <https://cdpp.ca/sport-exercise>.

11. Canadian Disability Participation Project. A Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children, Youth, and Adults with a Disability. Kelowna: University of British Columbia, 2018. 27 p. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/QualityParticipationBlueprint_CDPP_April%202023.pdf.

12. Canadian Disability Participation Project. A Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children and Youth with Autism Spectrum Disorder. Kingston: Queen's University, 2020. 24 p. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/AO_Blueprint_CDPP_April%202023_English.pdf.

13. Canadian Disability Participation Project. Evidence-Based Strategies for Building Quality Participation in Sports for Children, Youth, and Adults With Disability. Kelowna: University of British Columbia, 2018. 12 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Quality%20of%20Participation%20Evidence%20Summary.pdf>.

14. A Quick Guide for Program Leaders – STEP 1. Canadian Disability Participation Project, 2023. 2 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/Quality%20Participation%20Quick%20Guide%201.pdf>.

15. A Quick Guide for Program Leaders – STEP 2. Canadian Disability Participation Project, 2023. 5 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/Quality%20Participation%20Quick%20Guide%202.pdf>.

16. Everyone Plays. Vaughan: Ontario soccer, 2018. 17 p. URL: https://cdn3.sportngin.com/attachments/document/0151/0892/Everyone_Plays_Book_web.pdf.

17. Quality participation blueprint worksheet. *Canadian Disability Participation Project*. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Quality%20Participation%20Blueprint%20Worksheet_0.xlsx (date of access: 03.10.2023).

18. Audit tool for au some Ottawa blueprint. *Canadian Disability Participation Project*. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/Audit%20Tool%20for%20Ausome%20Ottawa%20Blueprint_0.xlsx (date of access: 03.10.2023).

19. Development of the measure of experiential aspects of participation for people with physical disabilities / J.G. Caron et al. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*. 2019. Vol. 100, no. 1. P. 67–77. URL: <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2018.08.183> (date of access: 04.10.2023).

20. Guide to Using the Measure of Experiential Aspects of Participation (MeEAP). Canadian Disability Participation Project. 2 p. URL: [https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Measure%20of%20Experiential%20Aspects%20of%20Participation%20\(MeEAP\)%20%20Guide.pdf](https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Measure%20of%20Experiential%20Aspects%20of%20Participation%20(MeEAP)%20%20Guide.pdf).

21. Coaching kids of all abilities. *Jumpstart*. URL: https://coachingallabilities.com/koala_final/ (date of access: 04.10.2023).

22. Gender equity lens. *Canadian Women & Sport*. URL: <https://womenandsport.ca/learning-opportunities/e-learning/gender-equity-lens/> (date of access: 04.10.2023).

23. She belongs: Building social connection for lasting participation in sport. *Canadian Women and Sport*. URL: <https://womenandsport.ca/resources/publications/she-belongs/> (date of access: 04.10.2023).

24. Engaging Newcomer Girls & Women: Physical Activity & Sport Handbook. Canadian Women and Sport, 2021. 25 p. URL: <https://womenandsport.ca/wp-content/uploads/2021/02/Engaging-Newcomer-Girls-Women-in-Sport-and-Physical-Activity-Handbook.pdf>.

25. Leading the Way: Working with LGBTQ Athletes & Coaches. Canadian Women and Sport. 36 p. URL: https://womenandsport.ca/wp-content/uploads/2020/03/Leading-the-Way_Full-Resource_Canadian-Women-Sport.pdf.

26. Creating Inclusive Environments for Trans Participants in Canadian Sport: Guidance for Sport Organizations. Canadian Center for Ethics in Sport. 46 p. URL: <https://cces.ca/sites/default/files/content/docs/pdf/cces-transinclusionpolicy-guidance-e.pdf>.

27. Creating Inclusive Environments for Trans Participants in Canadian Sport: Policy and Practice Template for Sport Organizations. Canadian Center for Ethics in Sport. 31 p. URL: https://www.cces.ca/sites/default/files/content/docs/pdf/creating_inclusive_environments_for_trans_participants_in_canadian_sport-practice_and_policy_template-final-e.pdf.

28. Coaching Athletes with a Disability. Coaching Association of Canada, 2016. 47 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/Coaching_Athletes_Disability_update2016.pdf.

29. Coaching Masters Athletes. Coaching Association of Canada, 2020. 25 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2021-07/Coaching%20Master%20Athletes_FINAL2021_EN.pdf.

30. Osborn C. Coaches' Resource Guide: Supporting Young Athletes Who Are Deaf and Hard of Hearing in a Mainstream Setting. 2018. 32 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/Coaches_Resource_Guide.pdf.

31. Konoval T., Leo J., Ferguson J. Becoming Para Ready: A Resource to Help Club and School Athletics Programs Support More Effective Integration. Edmonton, 2019. 23 p. URL: <https://www.ualberta.ca/steward-centre/media-library/graphics/becoming-para-ready-final-alt-txt.pdf>.

32. National coaching certification program. *Coaching Association of Canada*. URL: <https://coach.ca/national-coaching-certification-program> (date of access: 04.10.2023).

33. Coaching athletes with a disability. *Coaching Association of Canada*. URL: https://coach.ca/nccp-coaching-athletes-disability?gclid=EAlaIqobChMkLukqOr4wIVRR-tBh2Td-QQIEAAYASAAEglyu_D_BwE (date of access: 04.10.2023).

34. Aboriginal coaching modules. *Aboriginal Sport Circle*. URL: <https://www.aboriginalsportcircle.ca/aboriginal-coaching-modules> (date of access: 04.10.2023).

35. Anti-racism in coaching. *Coaching Association of Canada*. URL: <https://coach.ca/diversity-and-inclusion/anti-racism-in-coaching> (date of access: 04.10.2023).

36. *Active Living Alliance for Canadians With A Disability*. URL: <https://ala.ca> (date of access: 04.10.2023).

37. Fit for All: Tips to Ensure Events Include People with Disabilities. Active Living Alliance for Canadians with a Disability. URL: <https://ala.ca/sites/default/files/wp-content/uploads/Fit-for-all.pdf>.

38. Moving to inclusion. *Active Living Alliance for Canadians With A Disability*. URL: <https://ala.ca/moving-inclusion> (date of access: 04.10.2023).

39. All abilities welcome tool kit. Active Living Alliance for Canadians with a Disability. 20 p. URL: <https://ala.ca/sites/default/files/wp-content/uploads/All-Abilities-Welcome-Toolkit.pdf>.

40. *Canadian Blind Sports*. URL: <http://www.canadianblindsports.ca> (date of access: 04.10.2023).

41. Canadian Blind Sports Association, Coaching Association of Canada. Goalball coach pathway. 2018. URL: http://canadianblindsports.ca/wp-content/uploads/2019/09/Goalball_Coach_Pathway_EN_Mar_2019.pdf.

42. The Disability Policy Lens. Canadian Disability Policy Alliance, 2015. URL: <https://www.disabilitypolicyalliance.ca/wp-content/uploads/2018/03/dispollens-2017-New-Documents.pdf>.

REFERENCES

1. Shevchuk O., Kogut I., Marynych V. Bibliometric analysis of scientific publications in the field of «Inclusion in Sports» in Web of Science Core Collection database. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*. 2023. № 1. P. 75–83. <https://doi.org/10.32652/tm-fvs.2023.1.75-83> (in Ukrainian).

2. Shevchuk O., Kogut I., Marynych V. Methodical support as an important component of the implementation of inclusiveness in sport. *Sports Medicine, Physical Therapy and Occupational Therapy*. 2023. № 2. P. 66–76. <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.2.66-76> (in Ukrainian).

3. Shevchuk O., Kogut I., Marynych V. Organizational foundations of implementation of inclusiveness in sports. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*. 2023. № 3. P. 86–95. <https://doi.org/10.32652/tm-fvs.2023.3.86-95> (in Ukrainian).

4. Shevchuk O., Kogut I., Marynych V. A compendium of good examples of organizational and methodological support for inclusiveness in sport: the experience of Australia. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*. 2023. № 4. P. 84–96. <https://doi.org/10.32652/tm-fvs.2023.4.84-96> (in Ukrainian).

5. Koliada I. Information and educational field and information and educational environment: an essay of philosophical reflection. *Current Problems of Philosophy and Sociology*. 2017. № 18. P. 70–73 (in Ukrainian).

6. Innovation initiative – sport support program. *Canadian Heritage*. URL: <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/funding/sport-support/innovation-initiative.html>.

7. Canadian Paralympic Committee. Creating a Safe, Welcoming and Inclusive Sport Environment in Canadian Sport. 2019. 5 p. URL:

https://paralympic.ca/sites/default/files/2019-07/Final_D&I_Intro_web%20.pdf.

8. Long-Term Athlete Development for Athletes with Disabilities. Vancouver: Canadian Sport for life, 2016. 34 p. URL: https://archerycanada.ca/wp-content/uploads/2019/06/No_Accidental_Champions_final_web.pdf.

9. Long-Term Development in Sport and Physical Activity 3.0. Sport for Life Society, 2019. 47 p. URL: <https://sportforlife.ca/wp-content/uploads/2019/06/Long-Term-Development-in-Sport-and-Physical-Activity-3.0.pdf>.

10. Sport & exercise. *Canadian Disability Participation Project*. URL: <https://cdpp.ca/sport-exercise>.

11. Canadian Disability Participation Project. A Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children, Youth, and Adults with a Disability. Kelowna: University of British Columbia, 2018. 27 p. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/QualityParticipationBlueprint_CDPP_April%202023.pdf.

12. Canadian Disability Participation Project. A Blueprint for Building Quality Participation in Sport for Children and Youth with Autism Spectrum Disorder. Kingston: Queen's University, 2020. 24 p. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/AO_Blueprint_CDPP_April%202023_English.pdf.

13. Canadian Disability Participation Project. Evidence-Based Strategies for Building Quality Participation in Sports for Children, Youth, and Adults with Disability. Kelowna: University of British Columbia, 2018. 12 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Quality%20of%20Participation%20Evidence%20Summary.pdf>.

14. A Quick Guide for Program Leaders – STEP 1. Canadian Disability Participation Project, 2023. 2 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/Quality%20Participation%20Quick%20Guide%201.pdf>.

15. A Quick Guide for Program Leaders – STEP 2. Canadian Disability Participation Project, 2023. 5 p. URL: <https://cdpp.ca/sites/default/files/Quality%20Participation%20Quick%20Guide%202.pdf>.

16. Everyone Plays. Vaughan: Ontario soccer, 2018. 17 p. URL: https://cdn3.sportngin.com/attachments/document/0151/0892/Everyone_Plays_Book_web.pdf.

17. Quality participation blueprint worksheet. *Canadian Disability Participation Project*. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Quality%20Participation%20Blueprint%20Worksheet_0.xlsx (date of access: 03.10.2023).

18. Audit tool for au some Ottawa blueprint. *Canadian Disability Participation Project*. URL: https://cdpp.ca/sites/default/files/Audit%20Tool%20for%20Ausome%20Ottawa%20Blueprint_0.xlsx (date of access: 03.10.2023).

19. Development of the measure of experiential aspects of participation for people with physical disabilities / J.G. Caron et al. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*. 2019. Vol. 100, no. 1. P. 67–77. URL: <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2018.08.183> (date of access: 04.10.2023).

20. Guide to Using the Measure of Experiential Aspects of Participation (MeEAP). Canadian Disability Participation Project. 2 p. URL: [https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Measure%20of%20Experiential%20Aspects%20of%20Participation%20\(MeEAP\)%20%20Guide.pdf](https://cdpp.ca/sites/default/files/CDPP%20Measure%20of%20Experiential%20Aspects%20of%20Participation%20(MeEAP)%20%20Guide.pdf).

21. Coaching kids of all abilities. *Jumpstart*. URL: https://coachingallabilities.com/koala_final/ (date of access: 04.10.2023).

22. Gender equity lens. *Canadian Women & Sport*. URL: [\[ing-opportunities/e-learning/gender-equity-lens\]\(https://womenandsport.ca/learn-ing-opportunities/e-learning/gender-equity-lens\) \(date of access: 04.10.2023\).](https://womenandsport.ca/learn-</p>
</div>
<div data-bbox=)

23. She belongs: Building social connection for lasting participation in sport. *Canadian Women and Sport*. URL: <https://womenandsport.ca/resources/publications/she-belongs> (date of access: 04.10.2023).

24. Engaging Newcomer Girls & Women: Physical Activity & Sport Handbook. Canadian Women and Sport, 2021. 25 p. URL: <https://womenandsport.ca/wp-content/uploads/2021/02/Engaging-Newcomer-Girls-Women-in-Sport-and-Physical-Activity-Handbook.pdf>.

25. Leading the Way: Working with LGBTQ Athletes & Coaches. Canadian Women and Sport. 36 p. URL: https://womenandsport.ca/wp-content/uploads/2020/03/Leading-the-Way_Full-Resource_Canadian-Women-Sport.pdf.

26. Creating Inclusive Environments for Trans Participants in Canadian Sport: Guidance for Sport Organizations. Canadian Center for Ethics in Sport. 46 p. URL: <https://cces.ca/sites/default/files/content/docs/pdf/cces-transinclusionpolicy-guidance-e.pdf>.

27. Creating Inclusive Environments for Trans Participants in Canadian Sport: Policy and Practice Template for Sport Organizations. Canadian Center for Ethics in Sport. 31 p. URL: https://www.cces.ca/sites/default/files/content/docs/pdf/creating_inclusive_environments_for_trans_participants_in_canadian_sport-practice_and_policy_template-final-e.pdf.

28. Coaching Athletes with a Disability. Coaching Association of Canada, 2016. 47 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/Coaching_Athletes_Disability_update2016.pdf.

29. Coaching Masters Athletes. Coaching Association of Canada, 2020. 25 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2021-07/Coaching%20Master%20Athletes_FINAL2021_EN.pdf.

30. Osborn C. Coaches' Resource Guide: Supporting Young Athletes Who Are Deaf and Hard of Hearing in a Mainstream Setting. 2018. 32 p. URL: https://coach.ca/sites/default/files/2020-02/Coaches_Resource_Guide.pdf.

31. Konoval T., Leo J., Ferguson J. Becoming Para Ready: A Resource to Help Club and School Athletics Programs Support More Effective Integration. Edmonton, 2019. 23 p. URL: <https://www.ualberta.ca/steadward-centre/media-library/graphics/becoming-para-ready-final-alt-txt.pdf>.

32. National coaching certification program. *Coaching Association of Canada*. URL: <https://coach.ca/national-coaching-certification-program> (date of access: 04.10.2023).

33. Coaching athletes with a disability. *Coaching Association of Canada*. URL: https://coach.ca/nccp-coaching-athletes-disability?gclid=EAlalQobChMkLukgqOr4wIVRR-tBh2Td-QQIEAAYASAAEglyu_D_BwE (date of access: 04.10.2023).

34. Aboriginal coaching modules. *Aboriginal Sport Circle*. URL: <https://www.aboriginalsportcircle.ca/aboriginal-coaching-modules> (date of access: 04.10.2023).

35. Anti-racism in coaching. *Coaching Association of Canada*. URL: <https://coach.ca/diversity-and-inclusion/anti-racism-in-coaching> (date of access: 04.10.2023).

36. *Active Living Alliance for Canadians With A Disability*. URL: <https://ala.ca> (date of access: 04.10.2023).

37. Fit for All: Tips to Ensure Events Include People with Disabilities. Active Living Alliance for Canadians with a Disability. URL: <https://ala.ca/sites/default/files/wp-content/uploads/Fit-for-all.pdf>.

38. Moving to inclusion. *Active Living Alliance for Canadians With A Disability*. URL: <https://ala.ca/moving-inclusion> (date of access: 04.10.2023).

39. All abilities welcome tool kit. *Active Living Alliance for Canadians with a Disability*. 20 p. URL: <https://ala.ca/sites/default/files/wp-content/uploads/All-Abilities-Welcome-Toolkit.pdf>.

40. *Canadian Blind Sports*. URL: <http://www.canadianblindsports.ca> (date of access: 04.10.2023).

41. Canadian Blind Sports Association, Coaching Association of Canada. Goalball coach pathway. 2018. URL: http://canadianblindsports.ca/wp-content/uploads/2019/09/Goalball_Coach_Pathway_EN_Mar_2019.pdf.

42. The Disability Policy Lens. *Canadian Disability Policy Alliance*, 2015. URL: <https://www.disabilitypolicyalliance.ca/wp-content/uploads/2018/03/dispollens-2017-New-Document.pdf>.

Надійшла 05.02.2024

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Шевчук Олеся Костянтинівна <https://orcid.org/0000-0001-6331-8049>,
olesia.shevchuk@ukr.net

Когут Ірина Олександрівна <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>,
kogut_irina@ukr.net

Маринич Вікторія Леонідівна <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>,
wikleon@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Shevchuk Olesia <https://orcid.org/0000-0001-6331-8049>, olesia.shevchuk@ukr.net

Kohut Iryna <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>, kogut_irina@ukr.net

Marynych Viktoriia <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, wikleon@ukr.net

National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
Fizkul'tury str., 1, Kyiv, 03150, Ukraine